

Politik for udvikling af København Kommunes fem kirkegårde frem mod 2065

Af Stine Helweg

Kirkegårdsvejleder ved Københavns Kirkegårde

I november 2015 satte Københavns Kommunes teknik- og miljøudvalg retningen for de næste fem årtiers bearbejdning af de arealer, som byens fem kirkegårde lægger beslag på. Med vedtagelsen af *Politik for udvikling af Københavns Kommunes fem kirkegårde frem mod 2065* [herefter benævnt *Politikken*] fik vi i hovedstaden for første gang en samlet, politisk vision for, hvad byens kirkegårde er og skal være nu og i fremtiden. Dermed fik man i forvaltningen også et solidt grundlag for, på hver enkelt af de fem kirkegårde, at udarbejde nogle udviklingsplaner, hvor politikens principper kan udmøntes i konkrete tiltag.

Politikken blev skabt i et samarbejde mellem en kirkegårdsfaglig projektgruppe i Teknik-og Miljøforvaltningen og så konsulenthuset Is It a Bird, hvis ekspertise det er at lave antropologisk funderede analyser af brugeres adfærd, oplevelser og behov. En styregruppe af ledere med ansvar for kirkegårdsområdet satte rammerne for arbejdet og indstillede resultatet til politisk godkendelse.

Resultatet blev et dokument på 35 sider opdelt i fem hovedafsnit:

- en indledende redegørelse for, hvad *Politikkens* hovedformål er, og hvorfor der er behov for den;
- en overordnet beskrivelse af de værdier og udfordringer, der præger de københavnske kirkegårde;
- en identifikation af fem såkaldte spændingsfelter afledt af brugeranalysen. Spændingsfelterne identificerer i modsætningspar en række paradoksale karakteristika ved kirkegårdene, som alle skal tilgodeses, hvis hele den brogede brugergruppe, der benytter de københavnske kirkegårde, også fremover skal føle sig velkommen;

- den overordnede politik for de fem kirkegårde opsummeret i fire såkaldte strategiske retninger;
- en politik for hver enkelt kirkegård, hvor balancen mellem de fem spændingsfelter og mellem de fire strategiske retninger justeres i lyset af hver kirkegårds særlige kvaliteter og udfordringer.

Politikkens baggrund og formål

Kirkegårdenes efterhånden betragtelige rigelighed af kombineret med hovedstadens lige så betragtelige befolkningstilvækst var sammen med behovet for nye gravstedsformer de vægtigste grunde til, at København skulle have en politik på kirkegårdsområdet. Begravelsesmønstret har igennem mange år ændret sig, så store arealer på kirkegårdene i dag er uden eller næsten uden aktive gravsteder. Det, kombineret med et stadigt større pres på byens rum som følge af befolkningstilvæksten i hovedstaden, har gjort det nødvendigt at

genoverveje og nyformulere, hvor vi skal hen med Københavns 130 ha kirkegårdsjord.

Politikken skal sikre, at kirkegårdene fremover både kan imødekomme befolkningens ønsker til alsidige gravstedsformer, eksempelvis mere pladskrævende begravelsesformer som skovkirkegårde kan blive en mere aktiv del af københavnernes rekreative liv. Begge formål skal realiseres i respekt for kulturhistoriske værdier og landskabelige særpræg samt kirkegårdenes primære funktion som begravelsesplads og sted for sorgbearbejdelse. Ligeledes skal kirkegårdenes udvikling ske under hensyn til, at kirkegårdene har betalende gravsteds kunder, som forventer en kontinuitet i kirkegårdens æstetik, funktion og drift over en lang periode.

De fem spændingsfelter

Politikkens fem spændingsfelter er som sagt afledt af en antropologisk brugerundersøgelse af, hvordan københavnere oplever deres kirkegårde. Spændingsfelterne er centrale omdrejningspunkter og skal ses som en prisme, igennem hvilken alt udviklingsarbejde på de københavnske kirkegårde vurderes. Spændingsfelterne, der altså fastslår de væsentlige karakteristika ved kirkegårdene i en brugeroptik, lyder som følger:

Kollektiv ressource ↔ Personligt rum

Kirkegårdene er for mange københavnere en kæmpe rekreativ og kulturhistorisk vigtig ressource – men den er også dét sted, hvor man på 3 m² ærer sin afdøde mors minde. Kirkegården skal være rar at komme på for både de rekreative brugere og for gravstedsejerne – selv om de to brugergrupper har forskellige adfærdsmønstre og behov og ønsker. Det skal dog understreges, at det i *Politikken* slås fast, at "kirkegårdens vigtigste funktion og værdi er, at den er begravelsesplads".

Hyldest til livet ↔ Rum til sorg

Død og sorg og savn er og skal være synligt på kirkegårdene, men at livet også udfolder sig her opleves livsbekræftende, også for pårørende. Det står i *Politikken*, at "Kirkegården er et unikt rum, fordi det er et af de få steder i samfundet, hvor sorgen er legitim og i fokus. Samtidig har mange lyst til at være på en kirkegård, hvor der også er plads til liv og glæde. Spændingsfeltet rummer dét dilemma, at mens livsglæden kan lette sorgen og gøre kirkegårdsoplevelsen mindre tung, så er det vigtigt, at den aldrig kommer i vejen for retten og

pladsen til at sørge". *Politikken* beskæftiger sig ikke med, hvordan man rent faktisk skelner mellem de på kirkegården hhv. velkomne og ikke-velkomne udtryk for livsglæde – denne konkrete vurdering må således forvaltningen tage sig af efter bedste evne.

Plads til alle ↔ Ikke plads til al adfærd

Dette spændingsfelt understreger, at på kirkegården er alle velkomne både i levende og død skikkelse, men at de døde og deres pårørende og altså kort sagt stedets særlige karakter skal respekteres, og derfor skal den rekreation, der foregår på kirkegårdene, være afdæmpet og rolig.

Hjemmevant ↔ Fremmedgjort

Spændingsfeltet peger på, at kirkegården er et sted, som for nogle er velkendt og trygt, men for andre skræmmende og svært at indtage – måske pga. en mur, måske pga. frygt for at overtræde nogle spilleregler, man har svært ved at afkode. Det er et spændingsfelt, der understreger, at nogle borgere har behov for hjælp til at få kirkegården afmystificeret for at få glæde af de rekreative muligheder.

Tidløst sted ↔ Sted i udvikling

Dette paradoks handler om, at kirkegårdene naturligvis skal udvikles i harmoni med det omgivende samfund, men at der - fordi vi har at gøre med et sted, hvor døden som menneskeligt grundvilkår er i centrum - også er et særligt behov for kontinuitet og stabilitet. Derfor skal forandringer introduceres i et roligt tempo og med stor historisk bevidsthed.

De strategiske retninger

På baggrund er spændingsfelterne er der i *Politikken* udestilleret fire overordnede, strategiske retninger, som udviklingen af alle kommunens fem kirkegårde skal underordne sig.

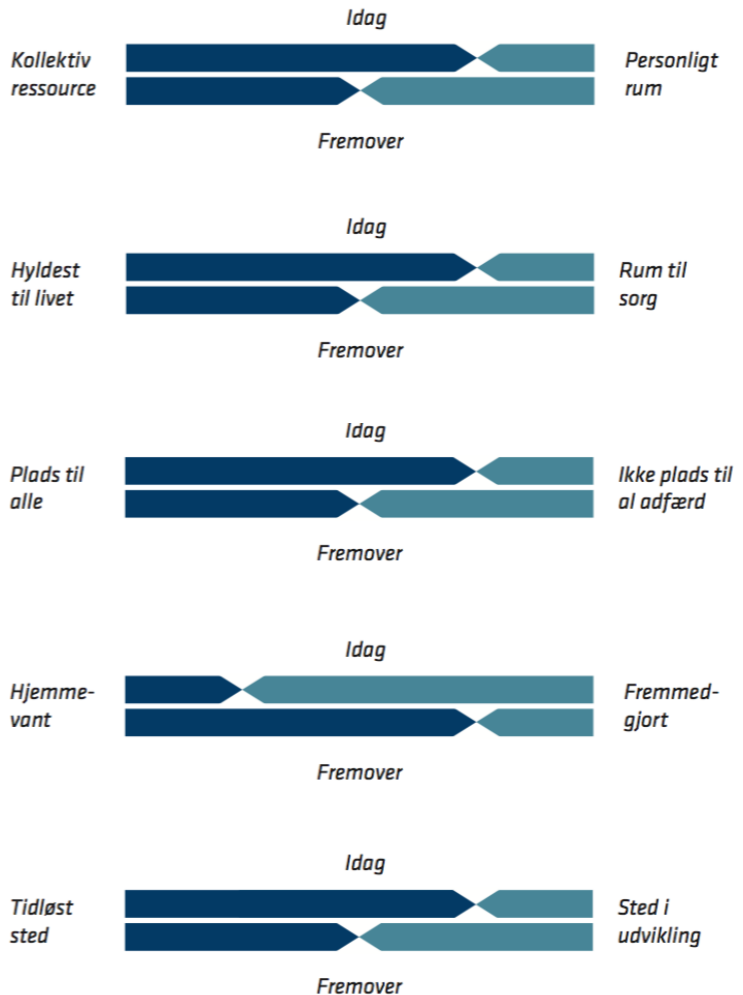
- **Kirkegården er begravelsesplads** – dette skal respekteres og understøttes, uagtet at aktive grave fylder mindre end tidligere;
- **Kirkegården rummer mangfoldighed og har plads til alle** – byens diversitet skal afspejles både i begravelsesmæssig og rekreativ henseende;
- **Kirkegårdene tilbyder fred og ro og er en oase i byen** – hvor mange andre byrum er gode rammer om de støjende aktiviteter, som en storby også skal kunne rumme, er kir-

kegården altid et tilbud om det modsatte;

- **Kirkegårdene opfordrer til fordybelse og refleksion** – de kan dét unikke at udfordre os eksistentielt, og det skal de også kunne om 50 år.

De individuelle politikker for hver af kommunens fem kirkegårde

I sidste del af *Politikken* fastlægges de individuelle politikker for hver af kommunens fem kirkegårde. Med udgangspunkt i den enkelte kirkegårds særlige identitet, historie, kontekst

De fem spændingsfelter i dag og fremover, som det er illustreret for Bispebjerg Kirkegård.

og udfordringer opstilles der nogle målsætninger, som det netop her vil være vigtigt at indfri i udviklingsarbejdet. Desuden fastlægges den aktuelle og den i fremtiden ønskværdige balance mellem de fem spændingsfelters to poler. Fx vurderes Assistens Kirkegårds i dag at fungere som kollektiv ressource i langt højere grad end som personligt rum – og det fastslås, at det er ønskværdigt, at det personlige rum på denne kirkegård får bedre betingelser for at udfolde sig fremover. På Brønshøj Kirkegård, derimod, er forholdene i dag stik modsatte, hvorfor ambitionen her er at understøtte og åbne omgivelsernes øjne for kirkegårdens kvaliteter som kollektiv ressource.

Interesserede kan hente et eksemplar af politikken her:

https://kk.sites.itera.dk/apps/kk_pub2/

[index.asp?mode=detalje&id=1454&mode=detalje&id=1454](https://kk.sites.itera.dk/apps/kk_pub2/index.asp?mode=detalje&id=1454&mode=detalje&id=1454)